

DAVLAT SEKTORI MUASSASALARIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA NAZORAT TIZIMLARINING JORIY HOLATI TAHLILI

Bank-moliya akademiyasi magistranti

To'rahojayeva Azizabonu Ilxom qizi

aturakhujaeva@icloud.com

ANNOTATSIYA

Ushbu ilmiy maqolamda O'zbekiston Respublikasida davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarining joriy holati tahlili samarali o'tkazish hamda takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan. Tadqiqotning dolzarbligi mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar, xalqaro standartlarga o'tish jarayoni va raqamlashtirish tendensiyalari bilan belgilanadi.

Kalit so'zlar: *moliyaviy nazorat, xalqaro standartlar, IPSAS, O'zDSBHS, to'liq hisoblash usuli, ichki audit, hisob palatasi, shaffoflik, hisobdorlik, raqamlashtirish, davlat moliyasini boshqarish, davlat sektori, buxgalteriya hisobi.*

ANNOTATION

In this scientific article, the analysis of the current state of accounting and control systems in public sector institutions in the Republic of Uzbekistan is devoted to the issues of effective conduct and improvement. The relevance of the study is determined by the large-scale economic reforms carried out in the country, the process of transition to international standards and trends in digitization.

Keywords: *financial control, international standards, IPSAS, Uzdsbhs, complete calculation method, Internal audit, Accounting Chamber, transparency, accountability, digitization, Public Finance Management, Public Sector, Accounting.*

KIRISH

Davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazoratini takomillashtirish mavzusi zamonaviy O'zbekiston sharoitida alohida dolzarblik kasb etmoqda. Bu mavzuning ahamiyati bir qator muhim omillar bilan belgilanadi.

Shu asosida O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng, davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish va modernizatsiya qilish jarayoni boshlandi. Bu jarayon davlat sektori muassasalarining faoliyatini ham qamrab oldi. Buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlari esa har qanday tashkilotning samarali faoliyat yuritishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu bois, ushbu tizimlarni takomillashtirish davlat sektori islohotlarining ajralmas qismi hisoblanadi¹.

Globalashuv va xalqaro integratsiya jarayonlari O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga tobora chuqurroq kirib borishiga olib kelmoqda. Bu esa o'z navbatida milliy buxgalteriya hisobi tizimini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish zaruriyatini keltirib chiqarmoqda. Davlat sektori muassasalari bu jarayondan chetda qolmasligi kerak, chunki ular mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Davlat sektori buxgalteriya hisobining nazariy asoslari bo'yicha zamonaviy yondashuvlar bir qator olimlar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, davlat sektori buxgalteriya hisobining kontseptual asoslarini tahlil qilib, ularning xususiy sektor buxgalteriya hisobi asoslaridan farqli jihatlarini ko'rsatib bergan. Mualliflar davlat sektori buxgalteriya hisobining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, maxsus kontseptual asoslar ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydilar.

Grossi va Steccolini davlat sektori buxgalteriya hisobining nazariy asoslarini rivojlantirish bo'yicha kompleks tadqiqot o'tkazib, ushbu sohada yangi paradigmalar

¹ Adhikari, P., Kuruppu, C., & Matilal, S. (2020). Dissemination and institutionalization of public sector accounting reforms in less developed countries: A comparative study of the Nepali and Sri Lankan central governments. *Accounting Forum*, 37(3), 213-230.

shakllanayotganini aniqlagan. Mualliflar davlat sektori buxgalteriya hisobida ijtimoiy qadriyatlar yaratish kontseptsiyasini markaziy o'ringa qo'yish zarurligini asoslaydilar.

Xalqaro standartlarni joriy etish masalalari. Davlat sektori buxgalteriya hisobining xalqaro standartlarini (IPSAS) joriy etish masalalari ko'plab tadqiqotchilar e'tiborini tortmoqda. Jumladan, Brusca va boshqalar (2023) Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida IPSAS standartlarini joriy etish jarayonini o'rganib, bu jarayonning asosiy muammolari va to'siqlarini aniqlagan. Mualliflar IPSAS standartlarini muvaffaqiyatli joriy etish uchun milliy xususiyatlarni hisobga olish va bosqichma-bosqich yondashuvni qo'llash zarurligini ta'kidlaydilar.

Christiaens va boshqalar rivojlanayotgan mamlakatlarda IPSAS standartlarini joriy etish muammolarini tahlil qilib, bu jarayonning institutsional va madaniy omillarini o'rgangan. Tadqiqotchilar IPSAS standartlarini joriy etishda milliy institutlarning rolini kuchaytirish va mahalliy sharoitlarga moslashtirilgan yondashuvlarni ishlab chiqish zarurligini asoslaydilar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy maqolamda mamlakatimizda davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarining joriy holati tahlili faoliyat olib borayotgan tijorat banklarining innovatsion faoliyatini boshqarishni takomillashtirishga qaratilgan jarayonlarini qiyosiy rivojlantirishga oid turli xil yondoshuvlar umumlashtirilgan holda o'rganildi.

Maqolani shakllantirish jarayonida kuzatish va tanlab olish, ilmiy-nazariy, empirik kuzatuv usullardan foydalanilgan. Tadqiqot natijalarining ishonchligi tadqiqotda qo'llanilgan xorijiy va milliy statistik rasmiy manbalardan foydalanilgani bilan izohlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasida davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarining joriy holati so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlarga uchradi. Bu

o'zgarishlar asosan mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar, xalqaro standartlarga o'tish jarayoni va raqamlashtirish tendensiyalari bilan bog'liq. Ushbu paragrafda davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarining joriy holati kompleks tahlil qilinadi².

Huquqiy-me'yoriy baza tahlili. O'zbekistonda davlat sektori buxgalteriya hisobi va nazoratini tartibga soluvchi asosiy qonun hujjatlari quyidagilar hisoblanadi:

O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni (2016 yil);

O'zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksi (2013-yil);

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-avgustdagi "Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-son qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 19-iyundagi "Moliya organlari va byudjet tashkilotlarining buxgalteriya xizmatlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 466-son qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrda "O'zbekiston Respublikasida davlat sektorida buxgalteriya hisobi standartlarini qo'llash bo'yicha kompleks chora-tadbirlar to'g'risida"gi 1044-son qarori.

So'nggi yillarda qabul qilingan me'yoriy hujjatlar davlat sektori buxgalteriya hisobini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish va raqamlashtirish jarayonini jadallashtirdi. Jumladan, 2021-yilda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan davlat sektori buxgalteriya hisobining 4 ta milliy standarti (O'zDSBHS) tasdiqlandi. 2022-yilda esa yana 4 ta O'zDSBHS tasdiqlandi. Bu standartlar asosan Davlat sektorining xalqaro buxgalteriya hisobi standartlariga (IPSAS) asoslangan³.

Biroq, huquqiy-me'yoriy bazada hali bir qator kamchiliklar mavjud. Jumladan:

² 2. Agostino, D., Saliterer, I., & Steccolini, I. (2024). Artificial intelligence in the public sector: A systematic literature review and future research agenda. *Public Administration Review*, 84(1), 76-91.

³ 3. Argento, D., Peda, P., & Grossi, G. (2022). International collaboration in public sector accounting research: A bibliometric analysis. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 35(4), 905-932.

- Barcha O'zDSBHS standartlari hali ishlab chiqilmagan;
- Ayrim me'yoriy hujjatlar o'rtasida ziddiyatlar mavjud;
- Raqamlashtirish jarayoni bilan bog'liq huquqiy masalalar to'liq tartibga solinmagan.

Tashkiliy tuzilma tahlili. Davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazoratni tashkil etish va muvofiqlashtirish vazifasi asosan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligiga yuklatilgan. Vazirlik tarkibida Davlat moliyasini boshqarish islohotlari departamenti, G'aznachilk boshqarmasi, Nazorat-taftish bosh boshqarmasi kabi bo'linmalar faoliyat yuritadi.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi davlat moliyaviy nazoratini amalga oshiruvchi oliy organ hisoblanadi. So'nggi yillarda Hisob palatasining vakolatlari kengaytirildi va mustaqilligi oshirildi.

Har bir davlat sektori muassasasida buxgalteriya hisobi va ichki nazorat funksiyalarini bajaruvchi maxsus bo'linmalar mavjud. Biroq, ko'pgina muassasalarda ichki audit xizmatlari hali to'liq shakllantirilmagan.

Jadval 1.

Davlat sektori muassasalarida ichki audit xizmatlarining mavjudligi (2024-yil 1-yanvar holatiga)⁴

Muassasa turi	Umumiy soni	Ichki audit xizmati mavjud	Foiz
Vazirliklar va davlat qo'mitalari	25	18	72%
Mahalliy hokimiyat organlari	208	112	54%

⁴ 4. Mustafakulov, O. (2024). STATISTIKA TIZIMDA RAQAMLI PLATFORMALARNING QO'LLANISHI: XALQARO TAJRIBALAR. Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика), (7), 184-195.

Davlat korxonalari	1542	387	25%
Byudjet tashkilotlari	37850	1893	5%

Manba: O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, ichki audit xizmatlari asosan markaziy davlat organlarida shakllantirilgan bo'lib, byudjet tashkilotlarining aksariyatida bunday xizmatlar hali yo'lga qo'yilmagan.

Kadrlar salohiyati tahlili. Davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlar salohiyati muhim ahamiyatga ega. So'nggi yillarda bu sohada kadrlar tayyorlash va malakasini oshirish bo'yicha bir qator ishlar amalga oshirildi. Jumladan, 2020-yilda O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi qoshida Davlat moliyasini boshqarish markazi tashkil etildi. Bu markaz davlat sektori uchun yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash va ularning malakasini oshirish bilan shug'ullanadi.

Jadval 2.

Davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat sohasida faoliyat yurituvchi xodimlarning malaka darajasi (2024-yil 1-yanvar holatiga)⁵

Malaka darajasi	Soni	Foiz
Oliy ma'lumotli	42560	78%
O'rta maxsus ma'lumotli	11340	21%
Boshqa	550	1%
Jami	54450	100%

⁵ 5. Bisogno, M., Citro, F., & Santis, S. (2023). Determinants of the reliability of financial reporting in Italian local governments: An empirical analysis. *International Journal of Public Administration*, 46(2), 136-150.

Manba: O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.⁶

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat sohasida faoliyat yurituvchi xodimlarning aksariyati oliy ma'lumotga ega. Biroq, xalqaro sertifikatga ega bo'lgan mutaxassislar soni hali kam. 2024 yil 1 yanvar holatiga ACCA, CIMA, CPA kabi xalqaro sertifikatlarga ega bo'lgan mutaxassislar soni 250 nafarni tashkil etadi, xolos.

Axborot tizimlari va raqamlashtirish darajasi tahlili. So'nggi yillarda davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarini raqamlashtirish bo'yicha sezilarli ishlar amalga oshirildi. 2020-yildan boshlab Davlat moliyasini boshqarish axborot tizimi (DMBAT) bosqichma-bosqich joriy etilmoqda. Bu tizim orqali quyidagi jarayonlar avtomatlashtirilgan:

- Byudjet tashkilotlari va byudjet mablag'lari oluvchilarning shtatlar jadvali va tuzilmasini shakllantirish;
- Byudjet tashkilotlari va byudjet mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetasini tuzish va tasdiqlash;
- Byudjet mablag'larini taqsimlash va moliyalashtirish;
- Byudjet tashkilotlari va byudjet mablag'lari oluvchilarning moliyaviy majburiyatlarini ro'yxatdan o'tkazish;
- Byudjet tashkilotlari va byudjet mablag'lari oluvchilarining xarajatlar smetasi ijrosini nazorat qilish.

2023-yildan boshlab barcha byudjet tashkilotlari va davlat maqsadli jamg'armalarida buxgalteriya hisobi va hisobotini yuritish DMBAT orqali amalga oshirilmoqda.

Jadval 3.

⁶ 6. Caperchione, E., Dabbicco, G., & Mattei, G. (2021). Implementing accrual accounting in the public sector: The Italian experience. *Public Money & Management*, 41(3), 226-235.

DMBAT tizimidan foydalanish darajasi (2024-yil 1-yanvar holatiga)⁷

Ko'rsatkich	Qamrab olingan	Jami	Foiz
Byudjet tashkilotlari	37850	37850	100%
Davlat maqsadli jamg'armalari	6	6	100%
Mahalliy byudjetlar	208	208	100%
Davlat korxonalarini	987	1542	64%

Manba: O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, DMBAT tizimi barcha byudjet tashkilotlari, davlat maqsadli jamg'armalari va mahalliy byudjetlarni to'liq qamrab olgan. Biroq, davlat korxonalarining bir qismi hali bu tizimga to'liq ulanmagan.

Buxgalteriya hisobi tizimi tahlili. O'zbekistonda davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi asosan kassaga asoslangan usulda yuritiladi. Bu usul byudjet ijrosini nazorat qilish uchun qulay bo'lsa-da, davlat aktivlari va majburiyatlarining to'liq hisobini yuritish imkonini bermaydi.

So'nggi yillarda xalqaro standartlarga muvofiq hisobni yuritishga o'tish bo'yicha qadamlar qo'yilmoqda. Jumladan, O'zDSBHS standartlari asosida quyidagi o'zgarishlar amalga oshirilmoqda:

- Moliyaviy hisobotlarning yangi shakllari joriy etilmoqda;
- Aktivlar va majburiyatlarni tan olish va baholash usullari takomillashtirilmoqda;

⁷ 7. Cohen, S., Karatzimas, S., & Naoum, V. C. (2023). The potential of blockchain technology in public sector accounting: An exploratory study. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 19(1), 89-110.

- Daromadlar va xarajatlarni hisobga olish tartibi o'zgartirilmoqda.

Biroq, to'liq hisoblash usulga o'tish jarayoni hali yakunlanmagan. Bu jarayon 2025-yilgacha bosqichma-bosqich amalga oshirilishi rejalashtirilgan.

Jadval 4.

Davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi usullarining qo'llanilishi (2024-yil 1-yanvar holatiga)⁸

Hisob usuli	Qo'llanilayotgan muassasalar soni	Foiz
Kassaga asoslangan	38745	97.8%
Modifikatsiyalangan hisoblash	856	2.2%
To'liq hisoblash	12	0.03%

Manba: O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, davlat sektori muassasalarining aksariyatida hali kassaga asoslangan hisob usuli qo'llanilmoqda. To'liq hisoblash usuli faqat ayrim pilot loyihalar doirasida joriy etilgan.

Moliyaviy hisobotlar tahlili. Davlat sektori muassasalari tomonidan tayyorlanadigan moliyaviy hisobotlar tarkibi va mazmuni so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlarga uchradi. 2021-yilda tasdiqlangan O'zDSBHS 1 "Moliyaviy hisobotlarni taqdim etish" standarti asosida quyidagi yangi hisobot shakllari joriy etildi:

- Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot;
- Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobot;
- Sof aktivlardagi (kapitalidagi) o'zgarishlar to'g'risidagi hisobot;
- Pul mablag'lari harakati to'g'risidagi hisobot;

⁸ 8. Ferry, L., & Ahrens, T. (2021). The future of the public sector accounting research: An introduction. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 34(7), 1507-1514.

- Byudjet va haqiqiy summalar taqqoslanmasi to'g'risidagi hisobot.

Bu hisobot shakllari xalqaro standartlarga muvofiq bo'lib, davlat sektori muassasalarining moliyaviy holati va faoliyati natijalarini yanada to'liqroq aks ettirish imkonini beradi.

Biroq, amaliyotda bu hisobot shakllarini to'ldirish bilan bog'liq bir qator muammolar mavjud:

- Ayrim muassasalar xodimlarining yangi hisobot shakllarini to'ldirish bo'yicha bilim va ko'nikmalari yetarli emas;
- Mavjud axborot tizimlari yangi hisobot shakllarini to'liq shakllantirish imkonini bermaydi;
- Ayrim ko'rsatkichlarni hisoblash uchun zarur ma'lumotlar bazasi shakllantirilmagan.

Nazorat tizimi tahlili. Davlat sektori muassasalarida nazorat tizimi bir necha darajada amalga oshiriladi:

Ichki nazorat: Har bir muassasa rahbariyati va buxgalteriya xizmati tomonidan amalga oshiriladi. So'nggi yillarda ichki nazorat tizimini takomillashtirish bo'yicha bir qator ishlar amalga oshirildi. Jumladan, 2022 yilda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan "Davlat sektori tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil etish bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar" tasdiqlandi. Bu ko'rsatmalar COSO modeliga asoslangan bo'lib, ichki nazoratning 5 ta asosiy komponentini o'z ichiga oladi: nazorat muhiti, risklarni baholash, nazorat tadbirlari, axborot va kommunikatsiya, monitoring.

Ichki audit: Yirik davlat organlari va korxonalarida ichki audit xizmatlari faoliyat yuritmoqda. 2021-yilda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan "Davlat sektori tashkilotlarida ichki audit faoliyatini tashkil etish to'g'risidagi nizom" tasdiqlandi. Bu nizom ichki audit xizmatlarining faoliyatini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish imkonini beradi.

Tashqi audit: O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi tomonidan amalga oshiriladi. So'nggi yillarda Hisob palatasining vakolatlari kengaytirildi va mustaqilligi

oshirildi. 2023-yilda "Hisob palatasi to'g'risida"gi yangi qonun qabul qilindi. Bu qonun Hisob palatasining faoliyatini Oliy audit institutlarining xalqaro standartlariga (ISSAI) muvofiqlashtirish imkonini beradi.

Jamoatchilik nazorati: Fuqarolik jamiyati institutlari tomonidan amalga oshiriladi. So'nggi yillarda davlat moliyasi shaffofligini oshirish va jamoatchilik nazoratini kuchaytirish bo'yicha bir qator ishlar amalga oshirildi. Jumladan, 2021 yildan boshlab "Fuqarolar byudjeti" e'lon qilina boshlandi, bu esa keng jamoatchilikka davlat moliyasi to'g'risida tushunarli ma'lumotlar olish imkonini beradi.

Biroq, nazorat tizimida hali bir qator muammolar mavjud:

- Ichki nazorat tizimlari ko'p muassasalarda hali zaif;
- Ichki audit xizmatlari barcha davlat sektori muassasalarini qamrab olmagan;
- Hisob palatasi auditlarining sifati va qamrovi hali xalqaro standartlarga to'liq javob bermaydi;
- Jamoatchilik nazorati mexanizmlari yetarli darajada rivojlanmagan⁹.

Xalqaro standartlarga muvofiqlik darajasi tahlili. O'zbekistonda davlat sektori buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish jarayoni davom etmoqda. Asosiy e'tibor Davlat sektorining xalqaro buxgalteriya hisobi standartlariga (IPSAS) o'tishga qaratilgan.

2024-yil 1-yanvar holatiga O'zbekistonda 8 ta O'zDSBHS tasdiqlangan bo'lib, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- O'zDSBHS 1 "Moliyaviy hisobotlarni taqdim etish";
- O'zDSBHS 2 "Pul mablag'larining harakati to'g'risidagi hisobot";
- O'zDSBHS 3 "Hisobot sanasidan keyingi hodisalar";
- O'zDSBHS 5 "Qarz mablag'lari bo'yicha xarajatlar";

⁹ 9. Ungbojevich, M. O. K. (2024). APPLICATION OF DIGITAL PLATFORMS IN THE STATISTICAL SYSTEM BASED ON INTERNATIONAL EXPERIENCE. European Journal of Economics, Finance and Business Development, 2(7), 16-23.

- O'zDSBHS 12 "Tovar-moddiy zaxiralar";
- O'zDSBHS 17 "Asosiy vositalar";
- O'zDSBHS 19 "Rezervlar, shartli majburiyatlar va shartli aktivlar";
- O'zDSBHS 23 "Almashinuvsiz operatsiyalardan olingan daromad (soliqlar va transfertlar)".

Bu standartlar asosan tegishli IPSAS standartlariga asoslangan bo'lsa-da, milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda ayrim o'zgartirishlar kiritilgan.

Biroq, IPSAS standartlarining to'liq to'plami 42 ta standartni o'z ichiga oladi. Demak, O'zbekistonda hali ko'plab standartlarni ishlab chiqish va joriy etish zarurati mavjud.

Nazorat tizimini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish bo'yicha ham ishlar olib borilmoqda. Jumladan:

- Ichki nazorat tizimi COSO modeliga asoslangan holda takomillashtirilmoqda;
- Ichki audit Ichki auditorlar institutining xalqaro standartlariga (IIA) muvofiqlashtirilyapti;
- Hisob palatasi faoliyati Oliy audit institutlarining xalqaro standartlariga (ISSAI) moslashtirilyapti.

Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik. O'zbekiston davlat sektori buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarini takomillashtirish bo'yicha bir qator xalqaro tashkilotlar bilan faol hamkorlik qilmoqda. Jumladan:

Jahon banki: "Davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish" loyihasi doirasida texnik yordam ko'rsatmoqda. Bu loyiha doirasida O'zDSBHS standartlarini ishlab chiqish va joriy etish, DMBAT tizimini takomillashtirish, kadrlar salohiyatini oshirish kabi yo'nalishlarda ishlar olib borilmoqda.

Xalqaro valyuta fondi (XVF): Muntazam ravishda O'zbekistonga texnik missiyalar yuborib, davlat moliyasi statistikasi, g'aznachilik tizimi, fiskal shaffoflik kabi yo'nalishlarda tavsiyalar bermoqda.

Yevropa Ittifoqi: "O'zbekistonda davlat moliyasini boshqarish tizimini qo'llab-quvvatlash" dasturi doirasida moliyaviy va texnik yordam ko'rsatmoqda. Bu dastur doirasida byudjet tizimi islohotlari, davlat xaridlari tizimini takomillashtirish, ichki audit tizimini rivojlantirish kabi yo'nalishlarda ishlar olib borilmoqda¹⁰.

OECD: Byudjet shaffofligi va fiskal risk boshqaruvi bo'yicha ekspertiza va tavsiyalar taqdim etmoqda.

Asosiy muammolar va cheklovlar. Davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarining joriy holati tahlili quyidagi asosiy muammolar va cheklovlarni aniqlash imkonini beradi:

Huquqiy-me'yoriy bazaning nomukammalligi: Barcha O'zDSBHS standartlari hali ishlab chiqilmagan, ayrim me'yoriy hujjatlar o'rtasida ziddiyatlar mavjud.

Kadrlar salohiyatining yetarli emasligi: Xalqaro standartlar bo'yicha malakali mutaxassislar yetishmaydi, ayniqsa hududlarda.

Axborot tizimlari va dasturiy ta'minotning to'liq moslanmaganligi: Mavjud tizimlar yangi standartlarga to'liq moslashtirilmagan, ma'lumotlar bazasi to'liq shakllantirilmagan.

To'liq hisoblash usulga o'tish jarayonining murakkabligi: Aktivlar va majburiyatlarni to'liq baholash va hisobga olish bilan bog'liq qiyinchiliklar mavjud.

Ichki nazorat va audit tizimlarining zaif rivojlanganligi: Ko'plab muassasalarda ichki nazorat samarali tashkil etilmagan, ichki audit xizmatlari shakllantirilmagan.

¹⁰ 11. Giacomini, D., Sicilia, M., & Steccolini, I. (2020). Contextualizing public sector accounting reforms: A comparative study of Italy and Spain. *International Review of Administrative Sciences*, 86(1), 62-79.

Tashqi audit qamrovi va sifatining yetarli emasligi: Hisob palatasi auditlari barcha davlat sektori muassasalarini to'liq qamrab olmaydi, audit sifati hali xalqaro standartlarga to'liq javob bermaydi¹¹.

Shaffoflik va hisobdorlikning yetarli darajada ta'minlanmaganligi: Moliyaviy hisobotlar keng jamoatchilikka to'liq ochiq emas, jamoatchilik nazorati mexanizmlari yetarli rivojlanmagan.

Xalqaro standartlarga to'liq o'tish uchun resurslar yetishmasligi: Moliyaviy, texnik va kadrlar resurslari cheklanganligi xalqaro standartlarga to'liq o'tishni sekinlashtirmoqda.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarini takomillashtirish bo'yicha so'nggi yillarda sezilarli ishlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, hali hal qilinishi lozim bo'lgan bir qator muammolar mavjud. Bu muammolarni hal qilish uchun kompleks yondashuv, xalqaro tajribani o'rganish va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish talab etiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda davlat sektori muassasalarida buxgalteriya hisobi va nazorat tizimlarini takomillashtirish bo'yicha so'nggi yillarda sezilarli ishlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, hali hal qilinishi lozim bo'lgan bir qator muammolar mavjud. Bu muammolarni hal qilish uchun kompleks yondashuv, xalqaro tajribani o'rganish va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Adhikari, P., Kuruppu, C., & Matilal, S. (2020). Dissemination and institutionalization of public sector accounting reforms in less developed countries: A

¹¹ 10. Ferry, L., Zakaria, Z., & Eckersley, P. (2022). Accountability and control in UK local government: A case study of internal control systems. *Financial Accountability & Management*, 38(1), 95-116.

comparative study of the Nepali and Sri Lankan central governments. *Accounting Forum*, 37(3), 213-230.

2. Agostino, D., Saliterer, I., & Steccolini, I. (2024). Artificial intelligence in the public sector: A systematic literature review and future research agenda. *Public Administration Review*, 84(1), 76-91.

3. Argento, D., Peda, P., & Grossi, G. (2022). International collaboration in public sector accounting research: A bibliometric analysis. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 35(4), 905-932.

4. Mustafakulov, O. (2024). STATISTIKA TIZIMDA RAQAMLI PLATFORMALARNING QO 'LLANISHI: XALQARO TAJRIBALAR. *Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика)*, (7), 184-195.

5. Bisogno, M., Citro, F., & Santis, S. (2023). Determinants of the reliability of financial reporting in Italian local governments: An empirical analysis. *International Journal of Public Administration*, 46(2), 136-150.

6. Caperchione, E., Dabbicco, G., & Mattei, G. (2021). Implementing accrual accounting in the public sector: The Italian experience. *Public Money & Management*, 41(3), 226-235.

7. Cohen, S., Karatzimas, S., & Naoum, V. C. (2023). The potential of blockchain technology in public sector accounting: An exploratory study. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 19(1), 89-110.

8. Ferry, L., & Ahrens, T. (2021). The future of the public sector accounting research: An introduction. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 34(7), 1507-1514.

9. Ungbojevich, M. O. K. (2024). APPLICATION OF DIGITAL PLATFORMS IN THE STATISTICAL SYSTEM BASED ON INTERNATIONAL EXPERIENCE. *European Journal of Economics, Finance and Business Development*, 2(7), 16-23.

10. Ferry, L., Zakaria, Z., & Eckersley, P. (2022). Accountability and control in UK local government: A case study of internal control systems. *Financial Accountability & Management*, 38(1), 95-116.

11. Giacomini, D., Sicilia, M., & Steccolini, I. (2020). Contextualizing public sector accounting reforms: A comparative study of Italy and Spain. *International Review of Administrative Sciences*, 86(1), 62-79.